

مجله تاریخ پزشکی

دوره چهاردهم، شماره چهل و هفتم، ۱۴۰۱

مرکز تحقیقات خلاق و حقوق پزشکی

نقدی بر مقاله «تأثیر تغذیه بر پیشگیری از بیماری‌ها در اندیشه‌های

علی بن عباس اهوازی (۳۸۴-۳۱۹ ق.)»

فرشید راغب طهماسبی^۱

۱. گروه طب سنتی، دانشکده پزشکی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: من با علاقه مقاله اخیر با عنوان «تأثیر تغذیه بر پیشگیری از بیماری‌ها در اندیشه‌های علی بن عباس اهوازی (۳۸۴-۳۱۹ ق.)» نوشته «ریحانه‌السادات دباغی، سیدعبدالله محمودی و همکاران» را که در مجله تاریخ پزشکی، دوره چهاردهم، شماره چهل و هفتم سال ۱۴۰۱ منتشر شده است را مطالعه نمودم. در ابتدا از نگارندگان این مقاله برای زحمات ارزشمند آن‌ها کمال تشکر را دارم. بی‌شک این مقالات در راستای احیای میراث مکتوب پزشکی و بازشناسایی تاریخ پزشکی تمدن بزرگ ایرانی اسلامی تأثیر به سزایی دارد. در این مقاله سعی شده است تا با نقد مقاله مذکور ابهاماتی که در مورد علی بن عباس مجوسی وجود دارد، مورد توجه قرار گرفته و همچنین با توجه بیشتر به محتوای مقاله و اهمیت تأثیر تغذیه بر پیشگیری از بیماری‌ها، پیشنهاداتی در جهت مطلوبیت بیشتر آن برای خوانندگان ارائه گردد.

واژگان کلیدی: علی بن عباس اهوازی؛ تغذیهنویسنده مسئول: فرشید راغب طهماسبی؛ پست الکترونیک: farshid.raghebtahmasbi@shahed.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۱۳؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۱۰؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۸/۳۰

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Ragheb Tahmasebi F. Criticism of the article The Effect of Nutrition on Disease Prevention in the Thoughts of Haly Abbas (930-994 AD). Tārīkh-i pizishkī, i.e., Medical History. 2022; 14(47): e39.

سردبیر محترم مجله تاریخ پزشکی

من با علاقه مقاله اخیر با عنوان «تأثیر تغذیه بر پیشگیری از بیماری‌ها در اندیشه‌های علی بن عباس اهوازی ۳۸۴-۳۱۹ ق.» نوشته «ریحانه‌السادات دباغی، سید عبدالله محمودی و همکاران» را که در مجله تاریخ پزشکی، دوره چهاردهم، شماره چهل و هفتم سال ۱۴۰۱ منتشر شده است را مطالعه نمودم. در ابتدا از نگارندگان این مقاله برای زحمات ارزشمند آن‌ها کمال تشکر را دارم. بی‌شک این مقالات در راستای احیای میراث مکتوب پزشکی و بازشناسایی تاریخ پزشکی تمدن بزرگ ایرانی اسلامی تأثیر به‌سزایی دارد.

نقد مقاله

در قسمت مقدمه مقاله مذکور تاریخ تولد و وفات علی بن عباس اهوازی با قطعیت (۳۸۴-۳۱۹ ق.) و همینطور محل تولد ایشان اهواز ذکر گردیده است، حال آنکه با توجه به منابع و تراجم معتبر تاریخی و همچنین بررسی‌های انجام‌شده، اطلاع چندانی از زندگی اهوازی در دست نیست. همچنین عدم اطلاع دقیق از تاریخ تولد، وفات و حتی محل تولد ایشان در کتب و مقالات معتبر علمی اذعان شده است. در حقیقت اطلاعات موجود درباره علی بن عباس اهوازی با توجه به آنچه که در کتاب «الملکی» به نگارش درآمده است و همچنین موارد در دسترس دیگر صرفاً بر اساس احتمالات است. بر این اساس تاریخ تولد و وفات وی احتمالی است و همچنین محل دقیق تولد ایشان نیز مورد تردید است (۱).

در صفحه چهارم مقاله، اهوازی را نخستین پزشک مسلمان یاد کردند که کتاب او به لاتین ترجمه شده است، هرچند برخی منابع او را مسلمان خواندند، ولی بعضی منابع معتبر دیگر او را مجوسی دانسته‌اند. اکنون که مسلمان بودن و یا مجوسی‌ماندن او مورد تردید و ابهام است، استفاده از واژه ایرانی در مقالات دقیق‌تر و به‌مطلوب نزدیک‌تر است.

در بخش یافته‌ها و بحث، چند مرتبه حکیم رازی را زکریای رازی یاد کرده‌اند، اما همه آگاهیم نام ایشان ابوبکر محمد فرزند زکریا است و زکریا نام پدر ایشان است، اگر بنا به ذکر نام ایشان به اختصار باشد بهتر است از نام رازی به تنهایی استفاده گردد.

در قسمت دوم یافته‌ها به بیان نظر اختلاف غذاها از روی گوهر آن‌ها توسط اهوازی پرداخته شده است که بنا به نگارش نویسنده که دقیقاً مطابق نظر اهوازی است، به سه دسته لطیف غلیظ و معتدل تقسیم شده است، حال آنکه در ذکر توضیحات این موارد به تفکیک دو شماره ۱-۲ و ۲-۲ ذکر گردیده و توضیحات غذای معتدل در شماره ۲-۲ آورده شده است و غذای غلیظ که باید با شماره ۲ ذکر می‌گردیده در ادامه غذای لطیف و بدون شماره نوشته شده است.

نکته دیگر که در ادامه این مطلب حائز اهمیت است، همانطور که ذکر شد، غذاها از روی گوهر توسط اهوازی به سه دسته لطیف غلیظ و معتدل تقسیم گردید که در این مقاله نویسندگان بعد از ذکر این تقسیم‌بندی چنین آورده‌اند که هر یک از این سه دسته به نظر اهوازی یا غذایی پسندیده به بدن می‌رساند و یا ناپسند، اما با توجه به متن اصلی کتاب الملکی «و کلّ واحد من الاغذیه اللطیفه والغلیظه یغذی البدن اما غذاء محموداً و غذاء مذموماً» متوجه خواهیم شد که علی بن عباس اهوازی چنین گفته است که هر یک از غذای لطیف و غلیظ غذای پسندیده به بدن می‌رساند و یا ناپسند. بنابراین مورد سوم، یعنی غذای معتدل را جدا از آن دو دانسته است (۲). همچنین این نیاز احساس می‌شود که در قسمت طبقه‌بندی غذاها مصادیقی از غذاهای لطیف، غلیظ و معتدل از دیدگاه اهوازی در مقاله ذکر می‌گردید.

در محتوای مقاله مذکور و در قسمت جایگاه تغذیه در اصول شش‌گانه تندرستی از دیدگاه اهوازی، به این جایگاه و در این قسمت توسط نویسندگان مقاله کمتر توجه شده است و بهتر بود توضیحات بیشتری از اهوازی در این رابطه آورده می‌شد.

همچنین در قسمت بحث و متن مقاله به دسته‌بندی غذاها از دیدگاه اهوازی اشاره شده است و در ادامه چنین ذکر شده که بعدها ابن سینا طبقه‌بندی کامل‌تری را در این مورد بیان نموده است. به نظر می‌آید اگر این طبقه‌بندی غذاها از دیدگاه دو پزشک نامدار ایرانی در قالب یک جدول و مقایسه آن‌ها ارائه می‌گردید، به بیان بهتر مطالب توسط نویسندگان در جهت بهره‌مندی بیشتر خوانندگان مقاله مذکور کمک شایانی می‌نمود.

References

1. Moallemi M, Shakeri T, Jokar A. Investigating some Ambiguities about "Alī ibn Abbās Mağūsī" (Haly Abbas). *Tārīkh-i pizishkī*, i.e., Medical History. 2022; 14(47): e1. [Persian]
2. Haly A. *Kamil al-Sinā'a al-Tibbīya*. Qom: Jalal al-Din Publications; 2008. [Arabic]